

Felsőörs Község Fenntarthatósági Stratégiája

2012.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
1.2 A települési fenntarthatósági stratégia célja.....	4
2. Fenntarthatósági helyzetelemzés.....	4
2.1 A környezeti állapot jellemzése.....	4
2.1.1 A levegő állapota.....	4
2.1.2 Felszíni és felszín alatti vizek állapota.....	5
2.1.3 Földtani közeg, talajok állapota.....	6
2.1.4 Élővilág és természeti környezet.....	6
2.1.5 Települési és épített környezet.....	7
2.1.6 Éghajlati adottságok.....	9
2.2 Az infrastruktúra környezeti vonatkozásai.....	9
2.2.1 Úthálózat, közlekedés.....	9
2.2.2 Víz- és szennyvízkezelés.....	10
2.2.3 Csapadékvíz elvezetés.....	10
2.2.4 Intézmények környezeti hatásai.....	11
2.2.5 Hulladékgyűjtés és hulladékkezelés hatásai.....	11
2.2.6 Épített környezet környezeti vonatkozásai.....	11
2.2.7 Energiaellátás.....	12
2.3 A gazdasági helyzet jellemzése.....	12
2.3.1 Ipar, kereskedelem, szolgáltatás.....	12
2.3.2 Mezőgazdaság.....	12
2.3.3 Erdőgazdálkodás.....	13
2.3.5 Idegenforgalom.....	13
2.4 A társadalmi helyzet jellemzése.....	14
2.4.1 Demográfia.....	14
2.4.2 Foglalkoztatottság.....	14
2.4.3 Oktatás, kultúra.....	14
2.4.4 Egészségügy, szociális ellátás.....	15
2.4.5 Környezeti tudatosság.....	15
3. A fenntarthatósági problémák összefoglaló bemutatása.....	17
4. Fenntarthatósági stratégiai célok.....	21
4.1 Levegőtisztaság védelme zöld területekkel, utak állagmegőrzésével, és tudatossággal.....	21
4.2 Vízbázisvédelem.....	21
4.3 Vízvisszatartás mértékének növelése.....	22
4.4 Felsőörs történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez tartozó mezőgazdaság kultúra erősítése.....	23
4.5 Biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése,.....	23
4.6 Felelős hulladékgyűjtési magatartás kialakítása.....	24
4.7 Energiaracionalizálás egy átgondolt energiastratégia mentén.....	24
4.8 Helyi értékek védelmének biztosítása.....	25
4.9 Közösségszervezés a fenntartható településért.....	26
5. A célok eléréséhez szükséges rövid- és hosszú távú intézkedések.....	27
5.1 A levegőtisztaság védelmét szolgáló intézkedések.....	27
5.2 A vízbázis védelmét szolgáló intézkedések.....	29
5.3 A vízvisszatartást szolgáló intézkedések.....	30
5.4 A hagyományos gazdálkodási módok előtérbe helyezését szolgáló intézkedések.....	31
5.5 A biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés megteremtéséhez szükséges intézkedések,.....	33

5.6 Felelős hulladékgazdálkodási magatartás kialakítását szolgáló intézkedések,	34
5.7 Az energiaracionalizáláshoz kapcsolódó intézkedések	35
5.8 Helyi értékek védelme érdekében tervezett intézkedések	36
5.9 A fenntarthatóság jegyében szerveződő közösségek kialakításához kapcsolódó intézkedések	38
6. A stratégia illeszkedési a tervezési dokumentumokhoz	39

1. Bevezetés

Felsőörs Fenntarthatósági Stratégiájának (TFS) kidolgozásával a község önkormányzata a Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület szakértőit bízta meg, akik a rendelkezésre álló adatok, a településen begyűjtött lakossági vélemények, a korábbi tervdokumentumok részletes elemzésével készítették el a jelen dokumentumot. Az önkormányzat a készítők rendelkezésére bocsátották a Felsőörs településfejlesztési koncepciója, Felsőörs környezetvédelmi programja és Felsőörs gazdaságfejlesztési programja c. dokumentumokat, melyek alapadatai a Települési Fenntarthatósági Stratégia készítésében felhasználásra kerültek. Jelen települési fenntarthatósági terv a környezeti aspektuson kívül a gazdasági és a társadalmi szempontokat is figyelembe veszi, mivel a fenntarthatóság kizárólag ezek együttes figyelembevételével, harmonikus összhangjával válhat megvalósítható, valóban ható programmá. Ugyanakkor a TFS készítése során alapvető szempont volt a település által beadni készült KDOP pályázathoz kapcsolódó, „Útmutató a Települési Fenntarthatósági Stratégia és projektterv készítéséhez” elnevezésű dokumentumban rögzítettek követése. Az „Útmutató” elsősorban a fenntarthatóság környezeti aspektusaira tér ki, ezért a környezeti kérdések hangsúlyosabban szerepelnek a dokumentumban.

1.2 A települési fenntarthatósági stratégia célja

A települési fenntarthatósági stratégia alapvető célja, hogy az önkormányzat aktív és cselekvő közreműködésével, a lakosság tevőleges támogatásával olyan program kerüljön kidolgozásra és megvalósításra, amely a fenntartható fejlődés elveire épül. A fenntarthatóság helyi programja segítségével olyan település szerveződik, amelyet a lakosok otthonnak tekintenek, abban ők és gyermekeik, a falu mai és leendő polgárai otthon vannak, annak értékeit óvják és megőrzik.

2. Fenntarthatósági helyzetelemzés

2.1 A környezeti állapot jellemzése

2.1.1 A levegő állapota

A település levegőtisztaságát meghatározó alapvető tényezők: a településen áthaladó, nyáron jelentősebb forgalommal is bíró 7219. j. számú mellékút forgalma, a településen élők tüzelési, étetési gyakorlata.

A közlekedés eredetű légszennyező anyagok: szén-dioxid (egyik legjelentősebb üvegházhatású gáz), a szén-monoxid, nitrogén-oxidok, illékony szénhidrogének, por és a kén-dioxid. Ezen utóbbiak nagyobb koncentrációban komoly egészségügyi kockázatot is jelenthetnek, főként nyáron. Bár mért adatok nem állnak rendelkezésre, a településen áthaladó személy- és teherforgalom mértéke – akár a nyári jelentősebb forgalmat tekintve - sem haladja meg az előírt határértékeket. Ennek ellenére a forgalom okozta környezetterhelés – különösen a főutca szűk szakaszain – mérséklése fontos feladat a település élhetőbbé, fenntarthatóbbá tétele szempontjából.

Száraz és szeles időben jelentős szállópor-terhelés éri a falut a bel- és külterületi murvás utak, a szentkirályszabadjai kőbánya és a környező mezőgazdasági területek irányából.

A település útjai mentén véletlenszerű jelleggel található csak fák, melyek a forgalom okozta környezetterhelés hatásainak mérséklését nem tudják ellátni. Különösen ott okoz ez problémát, ahol a település lakói a leginkább találkoznak a közúti forgalommal, azaz a település belterületein, frekventált pontjain, így a közlekedés okozta porszennyezés közvetlenül tud hatni a településen élőkre.

Felsőörs település háztartásainak 81%-a csatlakozott a gázvezeték hálózathoz, és feltételezhetően ezen tüzelőanyagot is részesíti előnyben. A gázzal fűtők azonban a gázárak emelkedésével egyre növekvő számban visszatérnek fatüzelésre, amely potenciálisan nagyobb szénmonoxid kibocsátást és porszennyezést eredményez. Ezen fűtőanyag előtérbe helyeződésével párhuzamosan fokozott figyelmet kell szentelni a település levegőtisztaságának védelmére.

A településen az égetést helyi rendelet szabályozza, amely jelenleg korlátozottan engedélyezi a kerti hulladékok égetését. A lakossági kerti hulladék égetése, a hulladékkal való tüzelés mértéke időnként jelentős is lehet, egy-egy ilyen eset számtalan minőségű és akár jelentős mennyiséggel is terheli a település levegőjét. Ezen események a lakosság ismerethiányából fakadnak elsősorban.

2.1.2 Felszíni és felszín alatti vizek állapota

Felsőörs teljes közigazgatási területe a Balaton vízgyűjtőjéhez tartozik. Legjelentősebb állandó vízfolyása a Malom-patak, mely a Lovasi-sédbe torkollik. Vízhozamára csak becült adatok állnak rendelkezésre. A vízminőség jobb esetben is csak II. osztályú. A Malom-patak völgyébe kiépített regionális vízmű hidrogeológiai védőterülettel határolt. A lehatárolás a DRV Zrt. megbízásából 2011-ben meg lett újítva, melynek eredményeképpen a védterületek jelentősen leszűkültek. Az új védterület lehatárolás ellen Felsőörs önkormányzata fellebbezést nyújtott be a zöldhatóságnak, melyben kérte a régi védterületek méretének megtartását, vagy bővítését a kritikus Északi és Keleti irányokban. A településen több kisebb, ex lege védett forrás is található. A patakok tavasszal és nagy nyári záporok után megáradnak, összesen kisvizek alakulnak ki.

A rétegvizek ugyan csekély mennyiségűek, van néhány artézi kút a település viszonylatában, melyek legfeljebb 100 méteres mélységűek, mégis gyakran komoly vízmennyiséggel szolgálnak.

A 27/2006 (II. 7) kormányrendelet szerint, mely a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezésével szembeni védelemről szól, Felsőörs a nitrátérzékeny területek közé tartozik.

A 27/2004 (XII.25) Kvm rendelet értelmében felszín alatti víz szempontjából fokozottan érzékeny a település, s kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület, valamint a települési szennyvíztisztítás szempontjából érzékeny felszíni vizek és vízgyűjtőterületük kijelöléséről szóló 240/2000. (XII.23.) Kormányrendelet szerint az érzékeny felszíni vizek vízgyűjtő területhez tartozik.

A Malomvölgyi forrás és kutak fent vannak a sérülékeny üzemelő vízbázisok listáján (2011.06.01-i lista adatai alapján) 2000 m³/nap védendő kitermeléssel.

Felsőörs több jogszabály által is védendő felszíni és felszín alatti vízbázissal rendelkezik, melyből adódóan elővigyázatosság szükséges mind a mezőgazdaság, mind a szennyvízkezelés területén.

2.1.3 Földtani közeg, talajok állapota

Felsőörs a Dunántúli-középhegység nagytáj, Bakony-vidék középtáj, Balaton-felvidék és kismedencei kistájon helyezkedik el. A település a kistáj keleti részén található. Hegységi, dombosági jellegű és síksági domborzattípusokból tevődik össze a kistáj. Szerkezetileg a középhegységi pászta DK-i szárnyának része. Alapvetően három szerkezeti építmény jellemzi: a metamorf-magmás és üledékes kőzetekből épült paleozoos alapzat; a mezozoos geosinklinális összetöredezett dolomit és mészkő sásbércsorozata; a harmadidőszaki és üledékes kőzetekből épült fedő építménye. A változatos földtani felépítés következtében természeti értékekben igen gazdag a terület.

A település talajára a vályog mechanikai összetételű barna erdőtalaj, barnaföld és rendzina jellemző. Általánosságban elmondható, hogy többek között az erózió hatása következtében ezek a talajok sekély termőréteget alkotnak (40-70 cm). A talajok vízháztartása így meglehetősen sérülékeny, ráadásul a köves megjelenési formák is nehezítik a mezőgazdasági munkálatokat. A termőképesség az egészen jó értékektől a gyengéig változhat az elhelyezkedéstől, lejtéstől és az alapközettől függően.

Felsőörs területén működő bányaterület nem található, lezárt és rekultivált bánya azonban igen.

Földtani veszélyforrások a település területén nincsenek.

A település környezetében lévő lejtési viszonyoknak köszönhetően a talajok erodációjával kell számolni, mely mérséklése a település mezőgazdasága szempontjából elengedhetetlen feladat.

2.1.4 Élővilág és természeti környezet

A kistáj a Dunántúli-középhegység flóraidéke (*Bakonyicum*) Balaton-vidék flórajárása (*Balatonicum*). Bár a terület ideális erdők számára, az emberi tevékenységnek köszönhetően a medencékben szántó- és gyepgazdálkodás, a meleg domboldalakon szőlő- és gyümölcsstermesztés terjedt el.

Az erdőterületek közül a mészkő hegyeken molyhos tölgyesek (benne molyhos tölgy – *Quercus pubescens*, virágos kőris – *Fraxinus ornus*), másutt cseres-tölgyesek jellemzőek, melyet az erdei legeltetés és erdőgazdálkodás formált. A déli lejtő szubmediterrán domboldalain endemikus fajokban gazdag karsztbokorerdők találhatóak (cserszömörce – *Cotinus coggygria*, sárga koronafürt – *Coronilla coronata*, nizzai zörgőfű – *Crepis nicaensis*, gatyás saláta). A dolomit sziklagyepek jellemző növényei a magyar gurgolya – *Seseli leucospermum*, kékes borkóró – *Thalictrum pseudominus*, drees csenkesz – *Festuca pallens*, délvidéki árvalányhaj – *Stipia ericaulis*, sulyoktáska - *Aethionema saxatile*, ezüstös útifű – *Plantago argentea*. A lejtőszyepeken lappangó sás – *Carex humilis*, magyar szegfű – *Diantus pontederæ*, sárga iglice – *Ononis pusilla*, Orlay-murok – *Orlaya grandiflora*, borzas szulák – *Convolvulus cantabrica*, vetővirág – *Sternbergia colhiflora*, őszi csillagvirág – *Prospero*

elisae, vitézvirág – *Anacamptis pyramidalis* található. A vöröshomokkő hegyeken mészkerülő tölgyeseket is találunk.

Felsőörs forrásokban gazdag település. A források ex-lege védettek.

A településen az Országos ökológiai hálózat övezetei közül Magterületbe tartoznak a Natura 2000-es területek (Balatonfüredi-erdő: 082, 083, 084/1, 084/2, 085/3, 085/4, 085/5, 085/6, 085/10, 085/11, 085/12, 085/13, 085/14, 085/15, 085/16, 085/17, 085/18, 085/19, 085/20, 085/21, 085/22, 085/23, 085/24, 085/25, 085/26, 085/27, 085/28, 085/29, 085/30, 085/31, 085/32, 085/33, 085/34, 085/35, 085/36, 085/37, 085/38, 085/39, 085/40, 085/41, 085/42, 085/43, 085/44, 087, 093, 094, 095, 098, 0100, 0101, 0103, 0109/1, 0109/2) és a települési erdőterületek. A település keleti oldalán található patak Ökológiai zöldfolyosóként összeköti az egyébként a Felsőörs-Balatonalmádi út által kettészakított magterületet.

Magyarország első földtani alapszelvényét is őrzi a Forrás-hegy lejtője, mely az egykori kőbánya kapcsán őslénytani, geológiai érdekességeket is tartalmaz. A kapcsolódó tanösvény vége és geológiai bemutatóhely a 098 hrsz-ú erdőben található.

A település volt zártkerti területei a Balaton kiemelt üdülőkörzet térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetébe tartoznak.

Felsőörs területei erősen változtak az emberi tevékenység hatására, azonban maradtak meg nagy diverzitású, értékes állat- és növénypopulációval rendelkező területek, melyek helyi védettsége megfontolandó (Forrás-hegy geológiai tanösvény nyomvonala, a belterületi idős hársfa és a Miske-tető).

Zöld felületek, parkok

A településen jelenleg csak néhány kisebb közpark besorolású terület van, melyek egy része csak nevében park, valójában inkább beépítetlen füves, vagy gyéren fásult, elhanyagolt területek (HRSZ: 255/1,256, 280, 54/15, 44/2). Az egyetlen gondozott képet mutató, felüdülést nyújtó közpark a faluban a Hóvirág utcai völgyben lévő szabadtéri színpad és környéke (HRSZ.:150/5).

Az utcákban fák elvétve találhatók, szép fasorok csak néhány utcában (pl.: Kisperjési utca, Hóvirág utca) vannak. A faluba bevezető utak mentén egységes fasor csak a veszprémi főút mellett volt, melyet az utóbbi időben az út fenntartója erőteljesen megritkított, több szakaszon – az önkormányzat tiltakozása ellenére - pótlás nélkül kiirtott.

2.1.5 Települési és épített környezet

Felsőörs település hagyományai évszázadokra nyúlnak vissza, mely időkből számtalan építészeti emlék maradt fenn. Ezek állapota változó, vannak egészen jó állapotban megmaradtak, és sok közülük már szinte teljesen tönkrement.

Műemléki védettség alatt a négy építmény áll, melyek az alábbiak

Ssz.	Cím	Hrsz	Funkció	Törzsszám
1	Batthyány tér	290	Római katolikus volt préspostági	5491

			templom	
2.	Batthyány tér 3.	144/1	Egykori prépostsági ház	5490
3.	Szabadság tér 4.	316/1-4	Keöves kúria	5492
4.		1296	Népi lakóház	

1. táblázat. Felsőörsön található műemlékek jegyzéke

A település régészeti lelőhelyei:

Ssz.	Lelőhely neve	Lelőhely leírása
1.	Belterület	Sírok és csontmaradványok
2.	Római Katolikus Templom	Sírok
3.	Peszely – dűlő I.	Őskori, korabronzkori cserepek
4.	Peszely – dűlő II.	Mészhabarcsos kőfal részletei
5.	Vakola-dűlő	Későbronzkori, Árpád-kori cserepek
6.	Ányosháza	Római település nyomai
7.	Ányosházától keletre	Római, XI.-XII. századi cserepek
8.	Vakolai erdő	Római bronzpénz
9.	Cser	Középbronzkori mészbetétel cserepek, melyek telepre utalnak
10.	Táncsics M. u., hrsz. 214/1	töredékes középsőbronzkori madár alakú edény, 360 db. bronztutulus, IV. századi római pénzek
11.	Malomvölgy keleti oldala	őskori és középkori cserepek
12.	TSZ major	Sír, lengyel típusú csőtalp töredékek, neolitikus cserepek
13.	Miske palotája	római bronzpénz, épület omladék
14.	Kishegy	X. századi sír mellékletei: 11db. Négyszög alakú ezüst lószerszámveret, 8db. Kör alakú ezüstpityke
15.	Főszőlők I.	Őskori cserepek
16.	Főszőlők II.	római leletek, téglák és egy kőoszlop, római téglasír, három épület törmelékes maradványai
17.	Köveskút puszta	

2. táblázat. Felsőörs régészeti lelőhelyei

Felsőörs település múltjából számtalan épület, műtárgy maradt fenn, melyeket helyi szinten mindenképpen védeni érdemes. A vidék népi építészetének főbb jegyeit őrzi több épület illetve épülecsoport is a település belterületi és külterületi részein egyaránt. Ezek védelme is fontos a település szempontjából.

A település lakóingatlanjainak a száma dinamikusan nő, melyek 35%-a szolgál tényleges lakásként, míg a fennmaradó 65%-nyi ingatlan üdülési célokat szolgál. Az üdülők egyrészt a belterületen beágyazódva helyezkednek el, de túlnyomó részük az egykori zártkertek területén, a szőlőtermő domboldalak átalakításával jött létre.

2.1.6 Éghajlati adottságok

A település éghajlata mérsékelt meleg-mérsékelt száraz. A napsütötte órák száma évente közel 2000 óra, ebből közel 800 óra a nyári időszakra, 190 óra pedig a télire esik. Az évi középhőmérséklet 9,5-9,7 °C, az év felében a hőmérséklet 10 °C-ot meghaladja. Az évi abszolút hőmérséklet maximumok átlaga 34 °C körüli, míg a minimumoké -14 °C. Az évi csapadék mennyisége 600 mm, melyből a vegetációs időszakban 340-360 mm hull le. Hó átlagosan 35-40 napig takarja a települést, 20-25 cm vastagságban, bár ez az utóbbi évekre kevésbé jellemző.

Az átlagos szélsébség 3 m/s alatt van.

Az éghajlat kedvez a szőlő és egyéb gyümölcsfajták, valamint a fagyérzékeny növények termesztésének.

A globálisan az éghajlatban jelentkező változásoknak köszönhetően a település éghajlatában a fokozatos melegedés és változó csapadékeloszlás várható. A globális szinten jelentkező 1 °C-os hőmérséklet emelkedés a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia adatai alapján a település viszonylatában fokozottan jelentkező melegedést eredményezhet. Ugyanezen scenárióhoz tartozóan a településre hulló csapadék mennyisége nyáron és ősszel csökken, míg télen többletet eredményezhet.

2.2 Az infrastruktúra környezeti vonatkozásai

2.2.1 Úthálózat, közlekedés

Felsőörs település területén a 7219 j. (73. sz út –Alsóörs - 71 sz út) és a 7218 j. (7219 j. út, Felsőörs-Balatonalmádi) mellékút halad át, és keleti oldalon a lakott területeket nem érintően húzódik meg a 73 sz. útvonal, mely a települést kis mértékben érinti csak. A lakóövezetben ezeken túlmenően a közúti forgalom több kisebb burkolt, vagy burkolatlan úton történik. A közúti forgalom számára több esetben szűk utcák állnak rendelkezésre, melyek mentén a járdán történő gyalogos közlekedés sem mindenütt megoldott. A település útburkolatai nem túl jó állapotúak, több helyütt az utcák burkolatlanok, az útburkolatok javításával, létesítésével a csapadékvíz elvezetést is meg kell oldani az útburkolat minőségének megőrzése érdekében.

Kerékpáros közlekedés – bár a településen, és a környező települések irányába is gyakori – közúton történik, kerékpárutak nem találhatóak a településen.

A településre az átmenő közúti forgalom nem jellemző, egyedül Alsóörs Veszprém felől való megközelítéséhez szükséges Felsőörsön áthaladni. A forgalom a nyár kivételével kicsi, az utak áteresztő képessége megfelelő még a nyári, megnövekedett forgalmú időszak alatt is. Autóbuszjáratok a településről való eljutást Veszprém, Balatonalmádi, Alsóörs településre biztosítják, megfelelő gyakoriságú járatokkal.

Vasúti úthálózat nem érinti a települést, legközelebbi vasútállomás Veszprémben, Balatonalmádiban és Alsóörsön található.

Felsőörs legjelentősebb zajforrása a 7219. j mellékút forgalma, mely a településen áthaladóan nyári időszakban lehet jelentős mértékű, és főként a keskenyebb útszakaszokon és a

kanyarokban jelentkezik erősebben. Bár mért zajterhelési adat nem áll rendelkezésre, az út forgalmára, és az abból adódó zajterhelés mértékére az Állami Közútnak vannak számított adatai. A nem jelentős forgalom nem, vagy csak meglehetősen ritkán – nyári üdülések idején – lépi át a megengedett határértéket.

A településen jelentős zajjal járó ipari létesítmény nem található. A lakosság életviteléből és a mezőgazdasági tevékenységeknek köszönhetően azonban időnként előfordulnak konfliktusok a település lakosai, és a csendre vágyó üdülék között, melyet az önkormányzat 2011-ben módosított csendrendeletével próbál feloldani.

2.2.2 Víz- és szennyvízkezelés

A vezetékes ivóvíz a település minden házába bekötött a statisztikai adatok alapján. A településen emellett 1 db közkifolyó is üzemel. A vízfogyasztás mértéke az ivóvíz hálózatra rákötöttekre vonatkozólag 128 l/fő/nap, mely érték a fokozódó igényeknek köszönhetően még tudatos vízfogyasztás esetén is az idővel nő. Az ivóvíz szolgáltatója a DRV Zrt. Felsőörs saját ivóvízbázissal rendelkező település. Ivóvizét a Malomvölgyi kutak biztosítják, jelenleg 3 db kút üzemel itt. A vizet 250 m³-es tározókból nyomatják fel egy 100 m³-es tározóba a településen kívánatos nyomás elérése céljából.

A vízhálózat alapvetően körrendszerben épült ki, csupán néhány helyen vannak ágvezetékek, amelyek többször pangóvíz kialakulását eredményezhetik, illetve csőtörés esetén több háztartás marad ivóvíz nélkül.

A vezetékre több helyütt tűzivízcsapok vannak csatlakoztatva.

Felsőörs szennyvízcsatorna hálózata 100%-ban kiépített, a teljes körű elválasztott rendszerű szennyvízcsatorna hálózat teljes mértékben 2003-ban valósult meg. Gravitációs elven működik, szükség szerinti átemelő berendezésekkel, nyomóvezetékekkel. A szennyvízcsatorna hálózat a szennyvizet a települési rendszer regionális végátemelőjébe, ami regionális nyomóvezetéken keresztül jut el Alsóörsre, majd Balatonfüzfőre, ahol a szennyvíztisztító telepen azt megtisztítják. Az elfolyóvíz a Veszprémi Sédbe folyik.

A szennyvíztisztító rendszer üzemeltetője a DRV Zrt.

A csatornahálózatra rákötöttek aránya belterületen közel 100% (külterülettel együtt nézve 68%), míg a vízhálózatra kötöttek aránya: 100 %.

A csatornahálózatra rá nem kötött néhány ingatlanokon keletkező szennyvíz az ingatlanokhoz kapcsolódó egyedi szennyvíztároló medencékben gyűlik, melyet hivatalosan szippantással ürítenek az érintettek. A gyakorlat azonban sokkal inkább azt igazolja, hogy ezek a medencék inkább szikkasztóként működnek, terhelik a környezetet, mely a település hidrogeológiai adottságaiból kifolyólag közvetlenül szennyezi a felszín alatti és felszíni vizeket. A rákötési hajlandóság elősegítésére az önkormányzat 2011-ben bevezette a településen a talajterhelési díjat.

2.2.3 Csapadékvíz elvezetés

Felsőörs a Balatontól északra esik, a Balaton vízgyűjtő területében helyezkedik el, a parttól 4-5 km távolságra. A település domborzati viszonyaiból fakadóan a csapadékvíz elvezetése nagy körültekintést igényel. A lehullott csapadék a településről időszakos vízfolyásokon, árkokon keresztül Alsóörsre folyik el, ahol az utcák menti nyílt árkokon keresztül halad a végső befogadó, a Balaton felé. Felsőörs legjelentősebb vízfolyása a Malomvölgyi árok, mely a település nyugati oldalán halad északról dél felé, a Balaton irányába. A településen található zárt csapadékvíz elvezető csatorna, de a füves felületű nyílt árkok a jellemzőbbek. Burkolt felületű árok jelenléte meglehetősen ritka a településen. Az árkok a belterületen jól

gondozottak, de a külterületen sok helyütt gazzal benőttek, feliszapolódtak. Több utcában a keskeny szabályozási szélesség miatt nincs lehetőség csatorna kialakítására, ezekben az utca felületén folyik el a csapadékvíz.

2.2.4 Intézmények környezeti hatásai

Felsőörs intézményi adottságai közepesnek mondható. A polgármesteri hivatal, a postahivatal teszi lehetővé a hivatalos ügyintézést. Oktatás terén saját, a közelmúltban felújított óvodával, 4 osztályos általános iskolával, a művelődést elősegítő civil házzal és faluházzal, könyvtárral rendelkezik. Háziorvosi szolgálata heti 4 napon elérhető, emellett gyógyszerár áll a településen az egészség szolgálatában.

Az intézmények legjelentősebb környezeti terhe a sokszor korszerűtlen fűtési rendszerből, illetve az épületek nem megfelelő szigeteléséből adódnak. Emellett a hivatalok normális működése során keletkező nagy mennyiségű papírhulladék nem kerül újrahasznosításra, az ott dolgozók környezeti tudatossága, tájékozottsága nem kellő mértékű a zöld szemlélet mintaértékű megjelenítésében.

A Faluház környezetbarát felújítására az önkormányzat terveket készített és a kivitelezéshez pályázati lehetőségeket kíván igénybe venni, mellyel a hőszigetelések, az intézmények nyílászáróinak cseréje, fűtéskorszerűsítések valósulhatnak meg.

Az intézmények épületi felújításai mellett azonban szükséges az intézmények tudatformáló szerepének erősítése környezettudatos életvitelt elősegítő bemutatóelemek elhelyezésével.

2.2.5 Hulladékgazdálkodás hatásai

Felsőörs az Észak-Baltoni Regionális Települési Szilárdhulladék-kezelési Önkormányzati Társulás tagja, és a Veszprémi Közülemi Zrt szolgáltatási körzetébe tartozik. A településen termelő kommunális hulladék csökkentésére már történtek lépések, 2009-től kezdve az Önkormányzat és a Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület együttműködésének köszönhetően a település lakosai szerves hulladékaikat helyben komposztálhatják a számukra biztosított eszközök használatával. A hulladék hasznosítása céljából a település két pontján található szelektív hulladékgyűjtő szigetek, ahol a papír, a műanyag és az üveg hulladékok elkülönített gyűjtése valósul meg. A településen szelektíven gyűjtött hulladék aránya azonban nagy kívánnivalót maga után, a lakosság tudatossága e téren még alacsony. Veszélyes hulladékok leadására Veszprémben, a Hulladékudvarban (Kistó u. 9.) nyílik lehetősége a település lakosainak, illetve szárazelem gyűjtők a település óvodájában és az önkormányzat épületében is vannak kihelyezve. Gyógyszerhulladékaikat a lakosok a helyi gyógyszerárban leadhatják.

A hulladékszállítás heti gyakorisággal történik a településről. A belterületen minden ingatlantól a hulladékszállítás megoldott, a külterületen nyári időszakban zsákos rendszerben történik ezen feladat ellátása.

Illegális hulladéklerakások a településen elszórtan előfordulnak, főleg a nyári időszakban az üdülővezetékben, illetve a zártkertek mentén.

Hulladéklerakó jelenleg a településen nem működik, a korábban üzemelt lerakó teljes rekultivációja még nem valósult meg, a kivitelezés várhatóan 2012-ben megkezdődik.

2.2.6 Épített környezet környezeti vonatkozásai

A helyi védettséget élvező nagy számú épített és történelmi emlékek sok esetben még a település lakóinak körében sem ismertek, főként a településre újonnan érkező családok

ezirányú ismeretei hiányosak. A településre érkező látogatók, túrázók, vendégek, üdülők azonban ezen értékekkel nem, vagy csak alacsony részarányban találkoznak. Így a méltán híres értékekből származó előnyöket a település nem tudja kellő mértékben kihasználni.

A település beépítettsége fragmentálódott, azaz vannak olyan településrészek, amelyek szinte külön településrészt alkotva csak egy köldökön keresztül csatlakoznak a település központi részéhez. Ezen beépítés azonban közlekedési, ivóvíz minőségi és közösségalkotási problémákat is eredményezhet.

2.2.7 Energiaellátás

A település energiaellátása meglehetősen nagy arányban külső energia ellátó rendszerekből származik. A vezetékes energiaforrások a településen a villamos energia és a földgáz. A villamos energia 20 kV-os vezetéseken érkezik a településre, és a település világítási és elektronikai készülékeinek igényét fedezi. A földgáz egy, a Veszprémet Nagyvásonnyal összekötő vezetékrendszer leágazásával érkezik a településre, és legfőképp a település termikus igényeinek kielégítését szolgálja. Ezen energiahordozók mellett a település életében jelen vannak az elsősorban egyedi megoldásokat jelentő fa, szén, olaj felhasználású rendszerek, de jelentőségük a vezetékes energiaellátás mellett csekély.

A település energiafüggősége jelentős. Nem jelenik meg a település életében kellő hangsúllyal az energiatakarékosságra való törekvés jelentősége annak ellenére sem, hogy az önkormányzat elkötelezett ezen folyamat mentén. Nem megfelelő a lakosság ezirányú tájékozottsága, az önkormányzat által elért eredmények bemutatása.

2.3 A gazdasági helyzet jellemzése

2.3.1 Ipar, kereskedelem, szolgáltatás

Felsőörs legjelentősebb ipari vállalkozásai: a műanyagipari feldolgozással foglalkozó Omikron Dokk Kft., a mezőgazdasági ágazatban működő Morello Kft., a faipari Tivafa Kft., a betongyártó Borbély Beton és a Quad Rapid Kft., mely benzinkutat üzemeltet. A fenti cégek helyben egyben a legnagyobb foglalkoztatók. A településen kevés olyan vállalkozás van (méhész, szódauzem, fafeldolgozó), mely a helyi adottságokra építve helyi igényeket szolgál ki, azaz a fenntarthatóság kritériumainak eleget tenne.

A belterületen, külterülettel határosan további mezőgazdasági vállalkozók rendelkeznek telephellyel, az egyéni gazdaságok száma 4.

A településen 241 vállalkozás került bejegyzésre, és 12 kiskereskedelmi üzlet található. / vendéglátóhelyei közép- és alsó kategóriás éttermek, valamint borozó. Minőségi, igényes, a település arculatát, hangulatát erősítő, a helyi közösség építésének teret adó kiskereskedelmi szolgáltatóhely azonban nem található a településen.

2.3.2 Mezőgazdaság

A mezőgazdasági termelés meglehetősen sokszínű Felsőörsön, köszönhetően a változatos adottságoknak. A településen rétek, legelők, szőlők találhatóak a magasabb területeken, míg a laposabbakat szántóföldként, gyümölcsösként hasznosítják. A földterületek változatos aranykorona értékkel bírnak, de jellemzően közepesnek, néhol jónak mondhatóak a föld termőképességi adottságai a településen. A termőterületek nagy részén (saját birtokon illetve bérelt területeken) 2-3 családi gazdaság termel, de több család számára biztosítanak

megélhetést a szőlő és gyümölcs területek. A mezőgazdasági termelés mellett feldolgozás és tárolás is fellelhető a településen.

A szántóterületekre jellemző a nagy táblákban való művelés, ahol elsősorban gabonaféléket és kukoricát termelnek. Kisebb parcellák is fellelhetők a település adott részein. A szántóföldek a közigazgatási terület 17%-át teszik ki. A földművelés intenzív módon történik, de több parlagon hagyott terület is található a településen.

A területek 8%-án találhatóak a gyepterületek, melyeken kaszálás, néhol legeltetés zajlik. A legeltetéssel felhagyott területeken a gyep bozótosodása, beerdősülés indult meg.

Rétek elsősorban a meredekebb partoldalakon vannak, területük 3%-nyit tesz ki. A vízfolyások, medrek mentén is elsősorban gyepek helyezkednek el.

A településen nagy hagyománya van a szőlő és gyümölcsstermelésnek, mely a külterületek 16 %-án valósul meg. Elsősorban nagy táblás meggy termelés van jelen a 7219. sz út mentén. Felsőörs történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez tartozik a szőlőművelés, mely 8%-nyi területen valósul meg. A nagy hagyományok ellenére a szőlőművelést kezdi háttérbe szorítani a szőlők és gyümölcsösök helyét átvevő üdülő funkció. Az utóbbi évtizedek alatt felerősödött ezeken a területeken a lakóingatlanok kialakítása, valamint a kedvező termőképességű területeket is hétvégi házak és lakóingatlanok fedik.

Állattenyésztés a településen nem jellemző, egyedül a turizmusban hasznosított lótarás van jelen.

Bár a település felszíni és felszín alatti vizek szempontjából fokozottan érzékeny, a mezőgazdasági gyakorlatba ezek a szempontok nem épültek be.

2.3.3 Erdőgazdálkodás

Az erdőterületek a település területének 37%-át foglalják el, többnyire nagyobb foltokban a település domboldalain, dombtetőkön található meg. Az erdősültség mértéke több évszázadra visszatekintve sem változott, bár a parlagon hagyott mezőgazdasági területeken a bozótosodás megindultával helyenként fiatal újulat jelent meg.

A Veszprémi ETI adatai alapján az erdőterületek jelentős része elsősorban (71%) védelmi funkciójú és 29%-ban gazdálkodási szerepet tölt be. Emellett a település erdői jelentős rekreációs szerepet töltenek be, melyet jól igazol, hogy több turistaút is áthalad rajtuk. A környező települések viszonylag magas erdősültségének köszönhetően viszonylag nagy vadállományal rendelkezik a terület.

Az erdőterületek jelentőségét növeli, hogy a nyilvántartott természeti területek nagy része is erdőterületekre esik.

Az erdőterületek közül a mészkő hegyeken molyhos tölgyesek (benne molyhos tölgy – *Quercus pubescens*, virágos kőris – *Fraxinus ornus*), másutt cseres-tölgyesek jellemzőek, a vörös homokkő hegyeken mészkerülő tölgyeseket is találunk.

2.3.5 Idegenforgalom

Felsőörs számos idegenforgalmi látványossággal rendelkezik, a Római Katolikus templom, a geológiai bemutatóhely, a természeti táj stb. A turizmus nagy volumene azonban a Balaton közelségének köszönhető, az ide látogatók nem találkoznak a település méltán híres értékeivel. A település nagy szálláshelykínálattal rendelkezik (500 fő számára biztosítható szállás), és az egykori szőlőművelésről híres domboldalok kertjei is egyre nagyobb arányban az üdülni vágyók tulajdonában vannak. Az *idelátogatók* gyakran érkeznek kerékpárral a településre, a túraútvonalakon haladók száma is jelentős és a lovas turizmus is jelen van a

település életében *(így a zöld vagy ökoturizmusnak helye van a település fenntartható gazdaságának tervezése során)*

2.4 A társadalmi helyzet jellemzése

2.4.1 Demográfia

Felsőörs Község Önkormányzatának adatai szerint a település lakosainak száma 2011-ben 1530 fő. A településen 33 fő él, akik a 2001-es népszámláláson valamely kisebbséghez tartozónak vallották magukat, így cigány, zsidó, román, német, szerb és szlovén nemzetiség is található a településen. Felsőörs lakosságának több, mint 60%-a katolikus vallásúnak, közel 17%-a protestánsnak vallotta magát, minden tizedik lakos nem érezte magát semmilyen egyházhoz tartozónak.

A település lakosságának száma évről évre dinamikusan nő, míg az 1870-es években 700 fő élt a településen, addig az ezredfordulóra a KSH adatai szerint már meghaladta az 1100 főt, és 2011-es adatok szerint a településen 1530 fő él. A jelenség a dezurbanizációs folyamatoknak, és Felsőörs kedvező környezeti adottságoknak köszönhető.

A település korösszetétele egyenletes képet mutat, a 60 év feletti és a 14 év alattiak arány közel megegyező mértékű. A település elöregedését itt a folyamatosan betelepülő fiatal családok ellensúlyozzák.

A település vándorlási viszonyaira jellemző, hogy míg az 1970-es években az elvándorlás mértéke volt nagyobb a bevándorlással szemben, addig mára ez a tendencia megfordult, a legutolsó adatok szerint a különbség +284 fő.

2.4.2 Foglalkoztatottság

Felsőörs foglalkoztatottsági mutatói kedvezőek, a munkanélküliek aránya a településen a 2001-es népszámlálási adatok alapján 3,6 %. A település lakóinak azonban csak kis része talál munkahelyre helyben, zömmel a közeli városba, Veszprémbe ingáznak.

2.4.3 Oktatás, kultúra

A településen óvoda, és 1-4 osztályos általános iskola működik. Bölcsőde és felső tagozatos általános iskola nincs.

Az óvodai nevelést az önkormányzati fenntartású Miske Óvoda intézmény látja el, ami kötelező felvételt biztosít az 5. életévüket betöltő, felsőörsi lakhellyel, vagy tartózkodási hellyel rendelkező gyermekek számára.

Az általános iskolai közoktatási feladatait a település Veszprém MJV Önkormányzatával együttműködésben valósítja meg, Veszprémben a Hriszto Botev Általános iskola közös fenntartású intézmény lett, melynek tagintézménye a Felsőörsön található 1-4. osztály oktatását végző Malomvölgyi Általános Iskola. Így a felsőörsi lakóhellyel rendelkező tanulók az első négy évet helyben, majd az 5-8. osztályt Veszprémben a Hriszto Botev Általános Iskolában végezhetik el. A Malomvölgyi Általános Iskola 4 osztályteremmel, étkezővel és tornaszobával felszerelt. A település tornaterem építését igényli, de jelenleg nincs rá anyagi fedezet. A pedagógusállomány is szakképzett, a 7 főnyi pedagógus stáb mellett 3 fő technikai feladatokat ellátó személy segíti az intézmény működését. A 4 osztálycsoport mellett 3 *napközis* csoport is működik a település iskolájában.

A közművelődés feladatainak ellátására könyvtár és teleház áll az érdeklődők rendelkezésére, ez utóbbiban e-Magyarország pont is található. Felsőörs életének alakításában több civil szervezet is szerepet vállal, ezek a következők:

- Fenntartható Élet és Környezet Egyesület
- Nők Felsőörsért Egyesület
- Vendégváro Egyesület
- Bakony és Balaton Keleti Kapuja Egyesület Leader Helyi Akciócsoport
- Balaton Riviera Turisztikai Egyesület
- Felsőörsi Bárókert Víziközmű Társulat
- Felsőörsért Közalapítvány
- Nyugdíjasklub
- Polgárórség
- Református Egyházközösség
- Felsőörsi Ifjúsági Közhasznú Sportegyesület,
- Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület.

A településen több ízben szerveznek közösségi programokat a településen, mint pl. búcsú, szüreti multság, Betlehemezés, szemétszedés, falunapok.

Jelen stratégia készítéséhez szervezett lakossági fórum kapcsán jött elő az a probléma, miszerint a településen élők – főként az újonnan betelepülők és a régi lakosok – nem ismerik egymást, nincsenek olyan közösségi alkalmak, amelyek mindenki összefogását igénylik. Így nem tud létrejönni az egységes közösség, a közös cél, és az együttműködés ezen célok elérése érdekében. Hiányzik a közös értékrend, a közös identitás, a „mi” tudat.

2.4.4 Egészségügy, szociális ellátás

A település egészségügyi és szociális ellátás terén főleg a közeli városokra (Veszprém, Balatonalmádi) támaszkodik. Bár heti négy nap van háziorvosi rendelés, és gyógyszertár is üzemel Felsőörsön, többen nem a helyi egészségügyi szolgáltatásokat választják.

A település lakosságának jelentős többsége összkomfortos, illetve komfortos lakásban él, csekély hányada a lakásoknak és üdülőknek, amely komfort nélküli vagy félkomfortos.

A szociális alapellátás a településen megoldott. A gyermekjóléti szolgálatot és a családsegítést a Bendola Kft látja el a településen. A tanyagondnoki szolgálat a külterületen élők életét segíti, csökkentve ezáltal az intézményektől való távolságból adódó nehézségeket. Házi segítségnyújtás és az idősek nappali ellátása kistérségi összefogással valósul meg a településen. Az időskorúak gondozására a Faluház földszintjén van lehetőség, ahol a klubszobában fogadja a gondozó az időseket. Az átépítésre kerülő Previc ház a közeljövőben új helyet fog biztosítani az időskorúak nappali ellátásához.

2.4.5 Környezeti tudatosság

A Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület kérésére reprezentatív közvéleménykutatás indult 2010 nyarán Veszprém megyében, hogy ismertté váljon a lakosság éghajlatváltozással kapcsolatos tájékozottsága, a személyes felelősségérzet a hatások mérséklésében és a lakosság érintettsége a várható hatások tekintetében. A Balatoni Integrációs Non-profit Kft.

Társadalomtudományi Kutatócsoportja által végzett 400 fős reprezentatív közvéleménykutatása szerint Veszprém megye lakossága bár fontos problémának látja az éghajlatváltozást, de annak megoldásában csak részben látja saját felelősségét. Holott 78%-uk szerint az éghajlatváltozás mérsékléséért tudunk tenni.

A megkérdezettek szerint inkább globális probléma a klímaváltozás, helyi problémának 12,8 % tartotta. Ez azt valószínűsíti, hogy a klímaváltozás valódi súlyossága még nem tudatosult kellően a társadalomban, hiszen kimutatható a „probléma létezik, de engem úgysem érint” effektus.

A kutatás eredményei azt mutatják, a lakosságot leginkább az árvízveszély, az aszálykérdés, a települések csatornázottsága és a viharok okozta problémák foglalkoztatják. Sokak szerint megoldást jelentene az erdősítés, a vizes élőhelyek rehabilitációja, de mindenekelőtt fontos lenne, ha a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásra irányuló ismeretek beintegrálódnának az oktatásba.

A Veszprém megyei válaszadók szerint a klímaváltozás egyik legjelentősebb kiváltó oka az emberi életmód (59,3%). A széndioxid kibocsátás csökkentésének lehetséges módszerei között magasan támogatottnak tekinthető a megújuló energiaforrások használata (86%), a hőszigetelés javítása általi széndioxid kibocsátás csökkentés (76,6%), a vasúti, vízi fuvarozás (77,3%), a helyi termékek, szolgáltatások használata (73,3%), a tömegközlekedés és kerékpáros közlekedés térnyerése (80%). A megkérdezettek 78%-a szerint tudunk tenni az éghajlatváltozás mérsékléséért.

3. A fenntarthatósági problémák összefoglaló bemutatása

Fenntarthatósági probléma 1. : A zöld felületek nem tudják kellően mérsékelni a levegőterheléssel járó környezetszennyezést

Felsőörs település közlekedésből, a közeli kőbányászatból, mezőgazdasági talajművelésből, fűtésből, lakossági égetésekből származó por, szénmonoxid és széndioxid levegőbe jutásának mértéke évről évre nő, köszönhetően a növekvő közúti forgalomnak, a gáz alapú fűtési rendszereket egyre nagyobb mértékben felváltó fatüzelésnek. Ugyanakkor a település utak menti fásítása gyenge, zöld területeinek nagysága alacsony, annak minősége sem felel meg egy parkkal szemben támasztott igényeknek. A fák és zöld területek hiányában a település por- és egyéb légszennyező anyagainak kiszűrése a település belterületén nem megoldott. Ezen problémakör kezelésére az önkormányzat már tett lépéseket, melynek során rögzítette Felsőörs község gazdasági programjában (2011-2014) fásítási, parkosítási tevékenységek jelentőségét, valamint elkészítette a településre vonatkozó fásítási, parkosítási tervdokumentumokat. Jelenleg társadalmi munkában, civil összefogással és önkormányzati támogatással minden évben tavasszal és ősszel 10-15 facsemete kerül ültetésre, bár a falu tágabb környezetében több ezer fa és cserje elültetésére lenne szükség.

A településen lakók nem érzik kellően magukénak a település közterületein lévő növény-/faállományt, főként a fiatalok körében hiányos a fák iránti tisztelet, megbecsülés. Hasonlóan környezettudatossági problémát jelent az időszakosan nagyobb arányban is jelentkező kerti hulladékok égetése. Az Önkormányzat 2011-től állandó közterület fenntartót foglalkoztat, melynek célja a zöld felületek gondozottsági szintjének növelése.

Fenntarthatósági probléma 2. : Az érzékeny vízbázis nem megfelelő védelme

Felsőörs felszíni és felszín alatti vizeinek védelmét több jogszabály is előírja, védelmük mégsem biztosított a településen. A településen hagyományos mezőgazdálkodási módok vannak gyakorlatban, amelyek vegyszer- és műtrágya használata nem szolgálja a vízvédelmi célokat. Emellett a település lakóépületeinek 32%-a nincs rákötve a szennyvízhálózatra, egyedi medencékbe vezetik a szennyvizet, mely medencék feltehetően szikkasztásos rendszerrel közvetlenül szennyezik a felszíni ill. felszín alatti vizet. Ez naponta közel 100 m³ szennyvíz kijutását jelenti a talajba, majd azon keresztül a vizekbe.

Fenntarthatósági probléma 3. : A település vízvisszatartó képessége gyenge

Felsőörs kiváló adottságokkal rendelkezik vízgazdálkodás területén, hiszen pl. saját ivóvízbázisa van, gazdag forrásokban, kedvezőek a csapadékviszonyai. Ezen adottságokat a település nem tudja a megfelelő mértékben saját előnyére fordítani. Ivóvízéhez külső szolgáltatón keresztül juthat, mely a jó adottságok ellenére függőségi viszonyt jelent, majd a felhasznált vizet elvezetik a településről a csatornahálózaton keresztül. Emellett a településen működő kutak látnak el több települést ivóvízzel, ezáltal a település vízben tovább szegényedik, mely kihathat a mezőgazdaságra, az erdőgazdálkodásra, és a rájuk épülő rendszerekre.

A lakosság ivóvízigénye egyébként folyamatosan nő, az ivóvíz igény racionális csökkentési lehetőségei nem kellően ismertek a településen.

A település gazdag forrásokban, melyek jelenleg csak problémákat jelentenek a településen. A település a csapadékvíz visszatartásában is gyerekcipőben jár, bár az óvoda épületéről esővízgyűjtés és hasznosítás megvalósul egy 1 m³-es tartállyal. Ennek kiegészítésére, azaz a több pontból is nyerhető locsoláscélú esővíz biztosítására az önkormányzat további intézményekhez kapcsolódó esővízgyűjtést és hasznosítást tervez. A lehulló csapadék elvezetése a településen egyébként komoly gondot jelent, mivel több helyütt nincs mód a

megfelelő árokrendszer kialakítására, illetve a meglévő árkok gondozása is komoly kihívást jelent. Prognózisok szerint a településre hulló csapadék mennyisége csökkenni fog, mely fokozza a csapadékvíz megtartása iránti igényt, és tovább indokolja a vízvisszatartás szükségességét.

Fenntarthatósági probléma 4.: Felsőörs történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez tartozó mezőgazdaság kultúra eltűnése

Felsőörs környezeti adottságaihoz, történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez szorosan hozzátartozik a domboldalakra jellemző szőlőművelés. A település azonban – elsősorban a Balaton közelségéből fakadóan – számos vendéget vonz, és egyre többen vásárolják meg az itteni domboldalakon található pincéket, préházakat üdülési célokra. Az új üdülőtulajdonosok kényelmük, rekreációs lehetőségeik bővítése, vagy a számukra teherként nehezedő szőlőművelés munkaiigényének csökkentése céljából egyre nagyobb területen szüntetik meg az egykori szőlőültetvényeket, jelentős mértékben károsítva ezáltal a település történelmi és kulturális hagyományait, tájképi adottságait.

A település gyümölcs kultúrájáról, kis kertes gazdaságáról, legeltetéséről volt híres, melynek helyét átvette a nagy parcellákat magába foglaló mezőgazdaság akár a szántóföldekre, akár a gyümölcsstermelésre gondolunk. Az állattartás eltűnt, melyből fakadóan a legelők beerdősülése megindult.

A település legjobb minőségű talajain pedig már nem gabona terem, hanem megindult azok lakóingatlanokkal való beépítése is.

Fenntarthatósági probléma 5.: A biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételei nincsenek megteremtve

Felsőörs több, jelentős közúti forgalommal terhelt útja mentén is hiányzik a biztonságos gyalogos közlekedést lehetővé tevő járda. Ennek hiányában a gyalogosan közlekedők az úttesten kénytelenek haladni, mely fokozott balesetveszélyt jelent számukra, különösen az éles kanyarok, keskeny útszakaszok mentén. Az egyes településrészek több esetben csak a településközponton áthaladva, közúton közelíthetők meg, nincs olyan településrészeket összekötő gyalogos út, mely szükségtelenné tenné az autóval, településközponton keresztül való közlekedést.

A járdák kiépítésének, felújításának, szélesítésének terve szerepel Felsőörs Község Gazdasági programjában (2011-2014).

A kerékpáros közlekedés feltételei is nehézkesek a településen, a kerékpározók a gépjárművek által használt utakon közlekednek. Ez a település legforgalmasabb útjának kanyarulataiban, illetve szűk szakaszain fokozott veszélyforrást jelent a kerékpárosokra nézve. A település jelenleg nem csatlakozik egyetlen kerékpárút hálózathoz sem, holott csupán 4-5 km-nyi távolságra esik a Balatont körülvevő kerékpárút hálózattól.

Felsőörs Község Önkormányzata a kerékpározás elősegítése céljából lépéseket tett e Felsőörs-Alsóörs-Szentkirályszabadja kerékpárút kijelölésére, adott szakaszának aszfaltosítása érdekében, mely Felsőörs Község Gazdasági Programjában (2011-2014) is szerepel.

Fenntarthatósági probléma 6.: A hulladékról való felelős gondolkodás hiánya

A település hulladékszállítása megoldott, illetve a lakosság 3db szelektív hulladékgyűjtő szigeten is leadhatja válogatott hulladékát. Van mód továbbá a veszélyes hulladékok megfelelő elhelyezésére is. A település valamennyi lakosa helyben hasznosíthatja szerves hulladékát – egy KEOP pályázat sikeréből adódóan - az átvett komposztálóeszközök használatával. Ezen eredmények kiválónak mondhatók, ha a lerakóra kerülő hulladék minimalizálása a célunk. A hulladékgazdálkodás legalapvetőbb eleme, a megelőzés, azonban nem jelenik meg a településen, melyet jól igazol, hogy a településen termelődő hulladék

mennyisége évről évre nő. Ez a megfelelő, környezettudatos szemlélet kialakítását szolgáló kommunikáció hiányosságára utal. A környezettudatosság hiányára vezethető vissza az is, hogy bár van lehetőség a településen a szelektív hulladékgyűjtésre, a szigeteket használók aránya a településen nem jelentős. A lakossági fórumon említett, a településen elhelyezett veszélyes hulladék komoly veszélyforrást jelent a vízbázisra nézve. A lezárt hulladéklerakó rekultivációja sem fejeződött még be.

A két szelektív hulladékgyűjtő sziget konténerait a Veszprémi Közülemi Szolgáltató hetente üríti, a falu minden tavasszal belterületi lomtalanítást szervez. Alkalmanként külterületi lomtalanításra is sor kerül, mellyen sajnos nem csak helyi, hanem környező településekről származó (részben veszélyes) hulladék is megjelenik. Az Önkormányzat a lomtalanítással párhuzamosan évente egyszer vasgyűjtési akciót szervez, melynek bevételeit a helyi oktatási intézmények kapják.

Fenntarthatósági probléma 7.: A felelős tervezés hiánya az energiagazdálkodásban

Felsőörs lakásainak 81%-a a gázvezeték-hálózatra csatlakozott. A villamos energiával való ellátás teljesen lefedett a településen, amelynek mindennapi életének zavartalan működéséhez ezen energiaforrások elengedhetetlenek. A közlekedés, az ipar is az energiahordozók felhasználására épül. Elsősorban fosszilis energiaforrások kerülnek felhasználásra a napi igények kielégítésére, melynek készletei tudvalevőleg végesek, kimerülésükkel áruk emelkedik és beszerezhetőségük is egyre nehezebbé válik. A település éves energiaigénye folyamatosan nő, újabb és újabb igények kielégítésének lehetősége rejlik az energiahordozókban. Az energiahordozók véges készleteinek kérdése, az energiatudatosság, az energiatakarékosság, a fosszilis energiahordozók megújulókkal való kiváltásának kérdésköre azonban a településen átfogó jellegű kérdésként nem merült fel, nincs a településnek energiastratégiája.

A település az energiaigény mérséklésére tett erőfeszítéseket (közvilágítás korszerűsítés, fűtéskorszerűsítés, nyílászárócsere és szigetelés megvalósításával intézményein), de ezek a lépések nem egy átgondolt stratégia mentén születtek meg.

Fenntarthatósági probléma 8.: A helyi értékek védelme nem biztosított

A település helyi értékekben rendkívül gazdag, akár a műemléki védettséget élvező építményekre, akár a régészeti lelőhelyekre gondolunk. Emellett számtalan olyan épület, műtárgy maradt fenn, melyek bár Felsőörs Község Gazdasági programjában (2011-2014) nevesítésre kerültek, még nincsenek védelem alatt. Felsőörs gazdag továbbá forrásokban, melyek ex-lege védettek. A település emellett gazdag növény- és állatpopulációval is rendelkezik az emberi tevékenységtől megkímélt területeken, mely területek helyi védelme nem indult meg.

A település új bevándorlói és régi lakosai között nem alakult ki szerves kapcsolat, így a település hagyományaihoz, értékeihez kapcsolódó információk nem, vagy csak részben jutnak el az őslakosoktól a betelepült családokig. A szájhagyományt sajnos nem egészíti ki más olyan kommunikációs csatorna, mely ezen problémát át tudná hidalni. A település értékei azonban nem csak a helyi lakosság, hanem az ide látogató turisták előtt is rejtve maradnak. Így lehetséges az, hogy egy ilyen országos hírű értékekben gazdag településre a vendégek a Balaton közelsége miatt érkeznek.

A helyi értékek ismerete elengedhetetlen feltétele azok megőrzésében való szerepvállalásnak, amely csak a település összefogásával valósulhat meg.

A probléma orvoslására az önkormányzat már tett erőfeszítéseket, konkrét lépéseket fogalmazott meg Felsőörs Község Gazdasági Programjában (2011-2014), pályázati források bevonására is tett lépéseket, mely források sajnos ezidáig nem állnak rendelkezésre.

Fenntarthatósági probléma 9.: A településen élők nem alkotnak közösséget a fenntarthatóság jegyében

A településen élők – főként az újonnan betelepülők és a régi lakosok – nem ismerik egymást, nincsenek olyan közösségi alkalmak, amelyek mindenki összefogását igénylik. Így nem tud létrejönni az egységes közösség, a közös cél, és az együttműködés ezen célok elérése érdekében. Hiányzik a közös értékrend, a közös identitás, a „mi” tudat. Hiányzik, illetve korlátozott továbbá a lakosok környezeti tudatossága, ismeretei a környezetbarát, fenntartható életvitel tekintetében. Sokan tudják, hogy az emberi életmód felelős a környezeti problémákért, de csak az emberek töredéke kapcsolja ezt a tényt össze saját életmódjával, hatásával a világra.

A közösség teremtésére az önkormányzat tett lépéseket, a civil szervezetek működéséhez teret adva civil házat biztosított a közösség-szervező erőknél. Emellett megindult a településen az a folyamat, amelyben lakossági beszélgetések révén a falu közösségének építésén túl a közös jövőkép kialakítása is megindult.

4. Fenntarthatósági stratégiai célok

A település fenntarthatósági céljainak megfogalmazásáért, a kidolgozott célok megvalósításáért Felsőörs Önkormányzata nyitott műhelybeszélgetéseket indított útjára. Ezen, rendszeres időközönként megszervezésre kerülő fórumok, beszélgetések folyamatos fenntartása, szervezése a település fenntarthatósága céljából alapvető jelentőséggel bírnak, így az önkormányzat elkötelezett ennek rendszeres megtartásában.

A fenntarthatósági célok az egyes fenntarthatósági problémák mentén kerültek lehatárolásra.

4.1 Levegőtisztaság védelme zöld területekkel, utak állagmegőrzésével, és tudatossággal¹

A településen áthaladó forgalomból adódó környezeti hatások mérséklése érdekében javasolt a zöld területek környezeti állapotának javítása, területének növelése, az utak menti fásítás őshonos fafajokkal, a meglévő faállomány megfelelő gondozása, faápolás, a fakivágásokat követő azonnali fapótlás. Ezen paraméterekkel jelentősen csökkenthető a lakosság fűtési tevékenységéből adódó légszennyezés mértéke is. Az engedély nélküli anyagok égetésének elkerülése érdekében a lakosság tudatformálására, a szociálisan rászoruló körülményeinek javítására kell kiemelt figyelmet fordítani.

A lakosság faültetésekre, parkosításokba való bevonásával nő a kötődés fák felé, mely által motivált réteg alakul ki a jövőbeni gondozás, odafigyelés, ápolás, esetleges pótlás terén. A részvétellel való motiváltság növelése mellett a fák környezeti hasznáiban való jártasság, tudatosság növelése is elősegíti a fák hosszú távú megőrzését, újabb területek beültetését.

A közutak burkolatának állapota a közlekedés porszennyezésében nagy szerepet játszik, így közutak burkolatának folyamatos felújítása is szükséges.

Rövid távú célkitűzések

Zöldterületek állapotának megőrzése és javítása a belterületen
Zöld területek minőségének és mennyiségének növelése parkosítással
Fásítás őshonos fákkal az utak mentén
Lakosság motiválásának növelése a fák megőrzésében, telepítésében
A lakosság égetési szokásainak megváltoztatása

Közép és hosszú távú célkitűzések

A meglévő zöldterületek állapotának javítása, megőrzése
A bevezető utak menti fasorok rekultivációja az út kezelőjének bevonásával

4.2 Vízbázisvédelem²

Felsőörs több jogszabály által is védendő felszíni és felszín alatti vízbázissal rendelkezik, melyből adódóan elővigyázatosság szükséges mind a mezőgazdaság, mind a szennyvízkezelés

¹ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.1 Levegőtisztaság-védelmi javaslatok című fejezetéhez

² A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.2 Vízbázisvédelem című fejezetéhez

területén. Ennek megfelelően különösen fontos a környezetkímélő, ökológiai gazdálkodási mód előtérbe helyezése, a szakszerű, lehetőség szerint minimalizált műtrágya és vegyszerhasználat és a trágyakezelés előírásainak betartása a településen.

A külterületi szennyvíz elhelyezési problémák felszámolásával jelentősen csökkenthető a lakossági szennyvíz környezetbe jutásának mértéke.

Rövid távú célkitűzések

A vízbázis védelem biztosítása

A vízkitermelő kutak és a vízbázis védterületek kezelésének folyamatos kontrolja

A csatornahálózatra nem kötött külterületi ingatlanok szennyvíz-kezelésének megoldása

Gazdák tájékozottságának növelése a vízvédelem jelentőségéről, a környezetkímélő gazdálkodási módokról

Közép és hosszú távú célkitűzése

A helyben, környezetkímélő módon megtermelt termények értékesítésének elősegítése

4.3 Vízvisszatartás mértékének növelése³

A kedvező vízellátottságú település saját ivóvízbázissal rendelkezik, és mégis függőségi viszonyban van az ivóvízkútjaiból származó ivóvíz kapcsán. Ezen függőség az ivóvízkutak visszaigénylésével mérsékelhető. A településen a minőségi ivóvíz szolgáltatás megoldása a jelenlegi vízminőségi problémákat (pangó víz) orvosolni tudja.

A település gazdag forrásokban, melyek pontos feltérképezésével a jelenlegi, források okozta problémák előnyökre fordíthatók.

A csapadékvizek elvezetése komoly kihívás, ugyanakkor a település vízkészletei a több települést ellátó ivóvízrendszernek köszönhetően szegényednek. A csapadékvíz felfogásával, megtartásával, az éghajlatváltozással járó csapadékingadozás is áthidalható, és az összegyűlt esővízzel a (pl. locsolás célú) ivóvízigény egy része kiváltható. Az önkormányzati példamutatásnak nagy szerepe lehet a lakosság esővízgyűjtési szokásainak alakításában, melyhez egy átfogó tájékoztató kampány szükséges.

A lakossági ivóvízigény évről évre nő, mely igény a tudatos vízhasználattal, a takarékossgal, az esővíz felhasználásával jelentősen csökkenthető. Ehhez a lakosság tudatformálása szükséges.

Rövid távú célkitűzések

Helyi ivóvízbázisból minőségi ivóvíz biztosítása

Csapadékvíz visszatartása és hasznosítása tervezéssel, példamutatással, tájékoztatással

Víztakarékosság jelentőségének megismertetése a lakossággal

Források felmérése

Közép és hosszú távú célkitűzések

Források okozta problémák felszámolása

Víztakarékos életvitel kialakítása a településen

Helyi szennyvíztisztítás és a tisztított szennyvíz helybentartása

³ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.3 *Ivóvízellátást szolgáló javaslatok* című, és a 3.4 *Csapadékvíz kezelése, hasznosítása* című fejezetekhez

4.4 Felsőörs történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez tartozó mezőgazdaság kultúra erősítése

A mezőgazdaság hosszú távú fenntarthatósága a település történelméhez, hagyományaihoz, tájképéhez és nem utolsósorban adottságaihoz illeszkedő mezőgazdasági kultúrában rejlik. Ezért kiemelten fontos, hogy a helyi viszonyokhoz jól illeszkedő, őshonos, hagyományos növényfajták terjedjenek el a településen, visszatérjenek, erősödjenek a hagyományos tájgazdálkodás elemei.

A szőlő és gyümölcssterületek tájgazdálkodásának megőrzése érdekében azok üdülőterületté való átalakítását jogi eszközökkel korlátozni szükséges.

Ösztönözni kell a helyi kisgazdaságok létrejöttét, működését többek között a termékek helyi értékesítési lehetőségeinek megteremtésével, elősegítésével. Ez a folyamat gazdag helyi élelmiszer kínálatot, bővülő munkalehetőséget, kevesebb energiafelhasználást jelent.

A hagyományos tájgazdálkodás elemeként a legeltetés, állattartás ösztönzése fontos feladat, mely szintén az értékesítési lehetőségek megteremtésével, bővítésével segíthető elő.

A település kiváló termőképességű talajainak beépítéstől való védelmét jogi eszközökkel, a területrendezési terv felülvizsgálatával módosítani szükséges.

Rövid távú célkitűzések

Őshonos, tájjellegű növény- és állatfajok adatbázisának elkészítése

A települési tájkép védelme jogi eszközökkel

Helyi termékek helyben való értékesítésének elősegítése⁴

Közép és hosszú távú célkitűzések

Őshonos, táj-jellegű növény- és állatfajok elterjedésének ösztönzése

Tájjellegű gazdálkodási módok ösztönzése

Helyi piac működése, on-line értékesítés

4.5 Biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése^{5, 6}

A településen útjai ugyan közepes forgalmúak, de a kerékpáros és több esetben a gyalogos közlekedés is ezeken az utakon valósul meg. A gyalogosok számára szükséges járda biztosítása azokon a helyeken is, ahol esetleg nem létezik, vagy szélessége nem megfelelő. A településközpont és a tőle távolabb eső lakóterületek között kellemes fásított, parkosított gyalogövezetek kialakításával csökkenthető a településen belüli gépjárműhasználat aránya. A kerékpáros közlekedés biztonságosabbá tétele érdekében egy, a település helyi és helyközi közlekedésére is lehetőséget biztosító kerékpárút-hálózat tervezése, megvalósítása szükséges.

Rövid távú célkitűzések

A biztonságos gyalogos közlekedés feltételeinek megteremtése

Kerékpáros utak kijelölése helyi és helyközi viszonylatban

⁴ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 2.1.1.1. feladataihoz

⁵ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.5 Közlekedésfejlesztés című fejezetéhez

⁶ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 3.1.1.2. feladataihoz és 3.1.3 Kerékpáros útvonalak fejezetéhez

Közép és hosszú távú célkitűzések

Gyalogos közlekedés biztonságossá tétele

Településeket összekötő kerékpárutak tervezése, építése

4.6 Felelős hulladékgazdálkodási magatartás kialakítása⁷

A településen termelődő hulladék mennyiségének folyamatos csökkentése, a megelőzés, az újrahasználat, újrahasznosítás népszerűsítése a településen élők körében folyamatos tudatformálást tesz szükségessé. Akciókkal, tájékoztató kampányokkal, az önkormányzat példamutató magatartásával, a hulladékminimalizálás ösztönzésével kell a lakosságot motiválni a tudatos magatartás kialakítása felé. Ehhez javasolt az önkormányzati intézményekben a tudatos hulladékmegelőzés-kezelés példamutató ismerete, gyakorlása, a lakosság felé történő kommunikációja. Emellett fontos a lakosság hulladékgazdálkodási ismereteinek gazdagítása, a környezettudatos viselkedésmódok információs hátterének biztosítása.

A település lezárt hulladéklerakójának rekultivációja szükséges az esetleges szennyeződések elkerülése érdekében.

Az üdülőterületek és zártkertek időszakos hulladéklerakásainak megszüntetése érdekében jogi szabályozó eszközök bevezetése is javasolt.

Rövid távú célkitűzések

Az intézményi munkatársak ismereteinek gazdagítása

Önkormányzati intézményekben való példamutatás a felelős hulladékgazdálkodás gyakorlati megvalósításáért

A lakosság ismereteinek gazdagítása a felelős hulladékgazdálkodási magatartásról

Az illegális hulladéklerakók feltérképezése

Kisebb hulladéklerakók felszámolása lakossági összefogással

Hulladéklerakást megállítása, jogi eszközök kidolgozása

A lezárt hulladéklerakó rekultivációja

Közép és hosszú távú célkitűzések

Önkormányzati példamutatás a felelős hulladékgazdálkodás népszerűsítéséért

A tudatos lakossági magatartás ösztönzése

Az illegális hulladék lerakók felszámolása

4.7 Energiaracionalizálás egy átgondolt energiastratégia mentén⁸

A fenntartható energiagazdálkodás helyi szinten való megvalósításának három alapja az energiamegtakarítás, az energiafelhasználással járó környezeti terhelések csökkentése és a megújuló energiaforrások legjobb kihasználása. A település energiafelhasználási szokásaira vonatkozó adatok összegyűjtése alapot adhat egy, a fenntartható fejlődés irányába mutató energiastratégia kialakításához, mely fent felsorolt hármas cél megvalósulását szolgálja. Ezen

⁷ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.6 *Felelős hulladékgazdálkodás* című fejezetéhez

⁸ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.7 *Energiellátás fejlesztése* című fejezetéhez

energiastratégia a tényleges energiaszükséglet ellátásán túl a település energiatartósságát is szolgálhatja.

Rövid távú célkitűzések

Adatok biztosítása az energiasztratégia készítéséhez
Együttműködés kialakítása az energiasztratégiával érintett felek között
Lakossági tudatformálás az energiatartósság terén

Közép és hosszú távú célkitűzések

Átgondolt energiasztratégia készítése
Lakossági tudatformálás az energiatartósság mérséklésére
Önkormányzati intézmények és szolgáltatások energiatartósságának
Energiatartósság ösztönzése helyi rendeletekkel

4.8 Helyi értékek védelmének biztosítása⁹

Felsőörs területei erősen változtak az emberi tevékenység hatására, azonban maradtak meg nagy diverzitású, értékes állat- és növénypopulációval rendelkező területek, melyek helyi védelmére megfontolandó (Forrás-hegy geológiai tanösvény nyomvonala, a belterületi időhársfa és a Miske-tető).

A település múltjából számtalan épület, műtárgy maradt fenn, melyeket helyi szinten mindenképpen védeni érdemes. A vidék népi építészetének főbb jegyeit őrző több épület illetve épületrész is a település belterületi és külterületi részein egyaránt. Ezek védelme is fontos a település szempontjából.

A már védett vagy védelem alá helyezendő értékek megőrzése azonban csak abban az esetben biztosított, ha azt a helyiek ismerik, összefognak a megőrzés érdekében, és életvitelük ezen értékek védelmére tiszteletben tartja. A helyi értékek megismertetése a lakossággal így elkerülhetetlen feladata a településnek.

A helyi értékek gazdagsága azonban idegenforgalmi vonzerőt is jelenthet a településnek, így azok bemutatása, minél szélesebb körben való propagálása a bakancsos, lovas, kerékpáros turizmust is elősegíti.

Rövid távú célkitűzések

Helyi védelemre javasolt értékek számbavétele
A védett értékek lakossággal való megismertetése

Közép és hosszú távú célkitűzések

A helyi védelemre javasolt értékek védetté nyilvánítása
Az épített helyi értékek ápolása, megőrzése jogi eszközökkel
A védett értékek megismertetése a településre érkező látogatókkal
A helyi értékek propagálása a turisztikai vonzerő növelése érdekében

⁹ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.8 Helyi értékek védelme című fejezetéhez

4.9 Közösségszervezés a fenntartható településért¹⁰

A településen élő lakosság elé közös célként a fenntartható, élhető Felsőörs kialakítását tűzve mozgósítható mind a régi, mind az új lakos. A közös cél megadásával az egy-egy tématerületet felölelő kötetlen beszélgetések, fórumok megismertetik a lakosokkal egymás nézőpontját, meglátását, mely a megértés, a közösséggé szerveződés alapja. A lakosság környezeti ügyek iránti felelőssége, a problémák helyi vonatkozásainak felismerése, alternatíva bemutatása az életmódot illetően és a gyerekek környezeti nevelése elengedhetetlen a siker eléréséhez.

Rövid távú célkitűzések

A lakosság mozgósítása a település fenntarthatósága, élhetősége céljából
Közösségi alkalmak, találkozók szervezése
Gyerekek környezeti tudatosságának növelése
Alternatív környezetbarát életmód megismertetése a lakossággal

Közép és hosszú távú célkitűzések

Fenntarthatósági cselekvési programok megvalósulása
Alternatív környezetbarát életmód bemutatása, elterjesztése a településen

¹⁰ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának *3.9 Közösségfejlesztés a környezetvédelemért* című fejezetéhez

5. A célok eléréséhez szükséges rövid- és hosszú távú intézkedések

5.1 A levegőtisztaság védelmét szolgáló intézkedések¹¹

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Zöldfelületek kialakítása őshonos növényfajok ültetésével – Civil Ház parkosítása ¹²	Önkormányzat	Tervdokumentáció rendelkezésre áll, Pályázati önrész biztosítása	5.500 e – pályázati forrásból	Polgármester	2012
Közparkok, közterületek természetbarát felújítása őshonos fák ültetésével ¹²	Önkormányzat,	Tervdokumentációk rendelkezésre állnak, pályázati önrész biztosítása	19.000 eFt pályázati forrásból	Polgármester	2012
Lakosság motiválásának növelése a fák megőrzésében, telepítésében közös faültetéssel, zöld területek gondozásával	Önkormányzat, civil szervezet	Emberi erőforrás, szükséges eszközök	400 eFt – pályázati forrásból	Polgármester	2012
Rendezési terv módosítása annak érdekében, hogy a kertgazdálkodás, parkosítás előnyben részesüljön a beépítéssel, burkolással szemben ¹²	Önkormányzat	Humánereforrás rendelkezésre áll	A folyamatban lévő rendezési terv felülvizsgálat keretében	Polgármester	2012

¹¹ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.1 Levegőtisztaság-védelmi javaslatok című fejezetéhez

¹² Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.6.2 fejezetéhez

Utak állagmegóvása a szegélyek menti árkok feltöltésével, csapadékvíz elvezető folyókák kialakításával	Önkormányzat	-	Pályázati forrás	Polgármester	2012-2014
Lakossági tájékoztató rendezvény a hulladékégetések visszaszorítására	Önkormányzat és civil szervezetek	Emberi erőforrás	50 eFt	Polgármester	2012.

Közép és hosszú távú

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Zöldterületek szakszerű gondozása, faápolás	Önkormányzat, civil szervezetek, lakosság	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012-
Zöld területek védelméről szóló helyi rendelet megalkotása	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013
Bevezető utak menti fák megfelelő gondozása	Önkormányzat, közútkezelő	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013

5.2 A vízbázis védelmét szolgáló intézkedések¹³

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Területrendezési terv felülvizsgálata a vízbázis-védelem szempontjai alapján	Önkormányzat	Emberi erőforrás	Települési rendezési terv felülvizsgálata keretében	Polgármester	2012.
A külterületek szennyvíz elhelyezésére intézkedési terv kidolgozása	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	Polgármester	2012-
Gazdafórum a környezetbarát mezőgazdasági gyakorlatért	Önkormányzat és civil szervezetek	Emberi erőforrás, helyszín, eszközök	100 eFt – pályázati forrásból	Polgármester	2012
A vízkitermelő kutak és a vízbázis védterületek kezelési kontroljának kidolgozása	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	Polgármester	2012

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Helyi környezetbarát élelmiszerek népszerűsítése kampányokkal, rendezvényekkel	Önkormányzat és civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013-

¹³ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.2 *Vízvédelmi javaslatok* című fejezetéhez

5.3 A vízvisszatartást szolgáló intézkedések¹⁴

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
A csapadékvíz visszatartását, hasznosítását célzó terv készítése	Önkormányzat	Emberi erőforrás	200 eFt	polgármester	2012
Esővízgyűjtés propagálása példamutatással, önkormányzati intézmények esővízgyűjtésének kiépítése és hasznosítása	Önkormányzat és civil szervezetek	Emberi erőforrás	100 eFt - pályázatból	polgármester	2012
Ivóvíztermelő kutak önkormányzati tulajdonba igénylése az államtól ¹⁵	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Esővízgyűjtést és hasznosítást népszerűsítő kampány ¹⁵	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	770 eFt	polgármester	2012
Viziközmű szerződés felülvizsgálata, újrakötése ¹⁵	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Víztakarékoságot ösztönző tájékoztató kampány a lakosságnak	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	120 eFt – pályázati forrás	polgármester	2012
Források feltérképezése ¹⁵	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	Polgármester	2012
Források okozta problémák felszámolása ¹⁵	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	Polgármester	2012

¹⁴ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.3 *Ivóvízellátást szolgáló javaslatok* című, és a 3.4 *Csapadékvíz kezelése, hasznosítása* című fejezetekhez

¹⁵ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.1.2. *feladataihoz*

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Esővízgyűjtés propagálása ¹⁶	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2013-14
Víztakarékos életmód kialakítása a településen ¹⁷	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	300 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2013-14
Helyi szennyvíztisztítás és tisztított szennyvíz-helybentartás lehetőségének vizsgálata (TSZP)	Önkormányzat	Emberi erőforrás	300 eFt	polgármester	2014

5.4 A hagyományos gazdálkodási módok előtérbe helyezését szolgáló intézkedések

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Területrendezési terv felülvizsgálata tájképvédelmi és termőtalajvédelmi szempontjából	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	Polgármester	2012
Helyi termékek értékesítési lehetőségeinek elősegítése érdekében lakossági fórum tartása	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Őshonos, tájjellegű növény- és állatfajok	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012

¹⁶ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.3.2.feladataihoz

¹⁷ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.1.2.feladataihoz

adatbázisának elkészítése					
---------------------------	--	--	--	--	--

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Helyi termékek értékesítésének elősegítése helyi piac létrehozásával	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás, helybiztosítás	300 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2013
Helyi termékek értékesítésének elősegítése online eszközökkel	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2013
Óshonos, tájjellegű növény- és állatfajok elterjedésének ösztönzése tudatformálással	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	100 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2013
Tájjellegű gazdálkodási módok ösztönzése értékesítési lehetőségek biztosításával (turizmussal összekötve)	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013

5.5 A biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés megteremtéséhez szükséges intézkedések^{18, 19}

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Gyalogos járdák felújítása, építése, gyalogátkelők építése Felsőörs Község Gazdasági Programja (2011-2014 szerint)	Önkormányzat	5.000 Ft (kötségvetés beruházás sor)	pályázati forrás	polgármester	2012-14
Alsóörs vezető kerékpáros útvonal kitáblázása	Önkormányzat	-	250 eFt	polgármester	2012

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Gyalogos átkelők kijelölése	önkormányzat	-	Pályázati forrás	polgármester	2013
Alsóörs-Felsőörs-Szentkirályszabadja kerékpárút tervezése	önkormányzat	-	Pályázati forrás	polgármester	2013
Alsóörs-Felsőörs-Szentkirályszabadja kerékpárút elkészítése	önkormányzat	-	Pályázati forrás	polgármester	2014
Településen belüli és települések közötti kerékpárút hálózat tervezése	Önkormányzat	-	1.000 Ft	Polgármester	2014-

¹⁸ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.5 Közlekedésfejlesztés című fejezetéhez

¹⁹ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 10.1.1.2. fejezetéhez

5.6 Felelős hulladékgazdálkodási magatartás kialakítását szolgáló intézkedések^{20 21}

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
A település intézményeiben dolgozók tudatformálása	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás, helyszín biztosítása	300 eFt – pályázati forrásból	Polgármester	2012
Szelektív hulladékgyűjtés kialakítása, és példamutató működtetése a település intézményeiben	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás, helyszín biztosítása	550 eFt – pályázati forrásból	Polgármester	2012
Gyermekek környezeti tudatformálás az óvodán, iskolán keresztül foglalkozásokkal, vetélkedőkkel, rajzpályázattal	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás, helyszín biztosítása	220 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2012
Lakossági kommunikációs kampány a felelős hulladékgazdálkodási gyakorlat kialakításáért	Önkormányzat, civil szervezetek	-	550 eFt – pályázati forrásból	polgármester	2012
Illegális hulladéklerakók feltérképezése	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Illegális hulladéklerakás megállítása jogi eszközökkel	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
A lezárt hulladéklerakó rekultivációjának kontrollja	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Kisebb hulladéklerakások	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012

²⁰ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.6 Felelős hulladékgazdálkodás című fejezetéhez

²¹ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.4.1.fejezetéhez

felszámolása lakossági összefogással, szemétszedés					
--	--	--	--	--	--

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Zöld önkormányzat kialakítása	önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012-
Illegális hulladéklerakók felszámolása, a terület rekultivációja	önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013
A lakossági tudatosság ösztönzése a hulladékcsökkentés eljártó anyagi előnyök bemutatásával	önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013

5.7 Az energiaraionalizáláshoz kapcsolódó intézkedések²²

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Lakosság energiafogyasztásának feltérképezése ²³	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012
Önkormányzati ingatlanok energiafogyasztásának feltérképezése ²⁵	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	150.000 Ft – pályázati forrásból	polgármester	2012
Lakosság energiatudatosságát megalapozó kampány ²⁵	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	750 eFt – pályázati forrásból	Önkormányzat	2012
Lakossági egyeztető fórumok szervezése az energiastratégia készítéséhez	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás, helyszín biztosítása	100 eFt	polgármester	2012

²² A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.7 *Energiaellátás fejlesztése* című fejezetéhez

²³ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.5.2. *fejezetéhez*

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Települési energiastratégia készítése	Önkormányzat, civil szervezetek, lakosság, hatóságok együttműködésével	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013
Lakossági tudatformáló kampány ²⁵	Önkormányzat civil szervezetekkel együttműködve	Emberi erőforrás	400 eFt – pályázati forrásból	Polgármester	2013
Önkormányzati intézmények, szolgáltatások energiatakarékos átalakítása ²⁵	Önkormányzat	8.000 eFt Pályázati önrész	40.000 eFt Pályázati forrásból	polgármester	2013-
Zöld adózás: környezetvédelmi szempontok érvényesülése az építményadóban ²⁵	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013-

5.8 Helyi értékek védelme érdekében tervezett intézkedések²⁴

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
A védett értékek helyi kommunikációs csatornákon történő megismertetése a lakossággal, vetélkedőszervezések	önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	100 eFt	polgármester	2012
Vezetett túrák szervezése a	önkormányzat, civil	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012

²⁴ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.8 Helyi értékek védelme című fejezetéhez

lakosság részvételével a helyi védett értékek megismeréséhez	szervezetek				
Védelemre javasolt helyi értékek számbavétele ²⁵	önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2012

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Tájékoztató táblák kihelyezése a védett értékek bemutatásához ²⁶	Önkormányzat	Emberi erőforrás	400 eFt	polgármester	2013
A hagyományok ápolása, megőrzése az épített környezetben jogi eszközökkel	Önkormányzat	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013
Tájékoztató anyagok a védett értékekről, turisztikai kínálat gazdagítása velük ²⁶	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt	polgármester	2013
A helyi értékeket bemutató tanösvény létrehozása ²⁷	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt – pályázati forrás	polgármester	2013
A helyi védelemre méltó értékek védetté nyilvánítása	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	-	polgármester	2013-

²⁵ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 4.6.2 fejezetéhez

²⁶ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 10.1.3.2 fejezetéhez

²⁷ Illeszkedik Felsőörs község gazdasági programjának 10.1.1.2 fejezetéhez

5.9 A fenntarthatóság jegyében szerveződő közösségek kialakításához kapcsolódó intézkedések²⁸

Rövid távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Lakossági beszélgetések, találkozók szervezése a fenntarthatóság kérdésköreinek megvitatása érdekében	önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt – pályázati forrás	polgármester	2012
Közösségi rendezvények szervezése	önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	600 eFt	polgármester	2012
Alternatív környezetbarát életmód elemeinek megismertetése a lakossággal közösségi rendezvények alkalmával	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	200 eFt	polgármester	2012

Közép és hosszú távú intézkedések

Feladat megnevezése	Megvalósítás módja	Rendelkezésre álló eszközigeny	Bevonandó erőforrások	Felelős	Határidő
Lakossági beszélgetések, találkozók rendszeres megszervezése	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	400 eFt	polgármester	2013-
Alternatív életmód elterjesztése a lakosság körében kampányokkal	Önkormányzat, civil szervezetek	Emberi erőforrás	600 eFt	polgármester	2013-

²⁸ A fejezet teljes terjedelmében illeszkedik Felsőörs környezetvédelmi programjának 3.9 *Közösségfejlesztés a környezetvédelemért* című fejezetéhez

6. A stratégia illeszkedési a tervezési dokumentumokhoz

Jelen dokumentum több tervezési dokumentum elemeinek figyelembe vételével, használatával, a tervezési folyamatok folytatásának szükségszerűségével összehangoltan készült. Harmóniában áll Felsőörs településfejlesztési koncepciójával, Felsőörs környezetvédelmi programjával, Felsőörs gazdaságfejlesztési programjával. Figyelembe vette az országos és regionális szintű tervezési dokumentumokat, jogszabályokat, stratégiákat, melyre több helyütt hivatkozásként is utalunk. A nemzeti stratégiákon keresztül a nemzetközi elvárásoknak is megfelel.

A TFS készítésekor a következő stratégiákban, programokban, dokumentumokban megfogalmazottakat használtuk fel, illetve az ezen dokumentumokban megfogalmazott alapelveket követtük.

Helyi jelentőségű dokumentumok:

- Felsőörs Község Településfejlesztési Koncepciója
- Felsőörs Község Gazdaságfejlesztési Programja
- Felsőörs Község Települési Környezetvédelmi Programja

Országos, regionális tervezési dokumentumok

- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2008- 2025
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia
- A Globális Klímaváltozás: hazai hatások és válaszok (VaHaVa projekt)
- Országos Területrendezési Terv (2003. évi XXVI. Törvény)
- Nemzeti Vidékstratégia
- Darányi Ignác Terv
- Új Széchenyi Terv
- Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Terv (2008. évi LVII. Törvény)

Az illeszkedéseket néhány példán keresztül mutatjuk be.

A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS, amely a VaHaVa projekt eredményein alapul) megállapítja, hogy az éghajlat jelenlegi mértékű változása emberi tevékenység eredménye, annak hatásait mérsékelni mindenki feladata, hatásaihoz pedig meg kell tanulnunk alkalmazkodni. A NÉS külön kiemeli, hogy milyen szerepe van az önkormányzatoknak ebben a folyamatban. Az önkormányzatok számára az információk biztosítását és a példamutató magatartást, a lakosság számára – többek között - a fogyasztás és energiafelhasználás csökkentését, civil szervezetek számára a figyelemfelkeltést, tájékoztatást javasolja. Fontos, hogy az éghajlatváltozás várható hatásaihoz (csapadékviszonyok átrendeződése, porterhelés, allergének növekedése, vízbázisok fokozódó védelme) alkalmazkodnia kell a közösségeknek. Felsőörs TFS-ja erre külön hangsúlyt fektet.

Felsőörs Települési Fenntarthatósági Stratégiája illeszkedik a 2011-es Nemzeti Vidékstratégiához, amely hosszú távú jövőképet, világos alapelveket valamint cselekvési programokat határoz meg a mezőgazdaság, a vidék és a gazdatársadalom újraélesztésére. A Nemzeti vidékstratégia megfogalmazása szerint „Magyarország szándékaink szerint olyan ország lesz, ahol az európai sokszínű, minőségi mezőgazdaság, a környezet- és tájgazdálkodás válik általánossá. Úgy állít elő értékes, egészséges, biztonságos és génmódosítás-mentes élelmiszereket, hogy közben védi talajait, ivóvízbázisait, az élővilágot, a tájat és benne az

embert közösségeivel és kultúrájával. Egyúttal munkát és megélhetést biztosít a lehető legtöbb állampolgár számára”.

A Nemzeti Vidékstratégiában és annak végrehajtását biztosító Darányi Ignác tervben megfogalmazottak közül jelen TFS a következő átfogó célokat építi be:

- a vidéki munkahelyek megőrzése, gyarapítása
- a vidéki népesség megtartása, a demográfiai egyensúly helyreállítása
- az ivóvízbázisok védelme, a vízkészletek, a talajok továbbá a természetes élővilág és a tájak megőrzése, a környezetbiztonság növelése
- helyi erőforrásokra és rendszerekre támaszkodó energiaellátás, energiabiztonság, a kiszolgáltatottság csökkentése
- a vidéki életminőség javítása, a vidéki gazdaság több lábra állítása
- a város és vidéke szoros kapcsolatának helyreállítása

A 2009-2014 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz (96/2009.(XII.9.) OGY Határozat) – NKP-3, ezen belül elsősorban a következő területekhez illeszkedik Felsőörs község Települési Fenntarthatósági Stratégiája.

- A települések levegőminőségének javítása
- A zajterhelés csökkentése
- Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése
- Felkészülés az éghajlatváltozás hatásaira
- Stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi védelmét szolgáló, kapcsolódó programok
- Hulladékmegelőzés, hulladékhasznosítás, hulladékgazdálkodási tervezés
- Környezettudatos termelés és fenntartható fogyasztás
- Környezetvédelmi elvekkel összhangban levő településfejlesztés, településrendezés, valamint a települési közszolgáltatások fejlesztése
- Talajok védelme és fenntartható használata és környezetbarát mezőgazdasági gyakorlat
- A biológiai sokféleség megőrzése, természet- és tájvédelem
- A természeti és táji értékek védelme

Felsőörs Község elkészült Települési Fenntarthatósági Stratégiája ötvözi és szintetizálja a fenti dokumentumok megállapításait, ezért megalapozott és átfogó. Fontos azonban, hogy a TFS folyamatos felülvizsgálata, kiegészítése – a helyzet változásait, a megalapozó dokumentumok változásait és újabbak beépülését figyelemmel kísérve – rendszeresen megtörténjen.